

Irina BREAHA  
Doctor în filologie, conferențiar universitar  
Universitatea de Stat din Moldova  
Chișinău, Republica Moldova

## Timp și traducere: modelul inferențelor direcționale

**Rezumat:** Exercițiile de versiune unde limba-sursă este franceza demonstrează o varietate importantă în alegerea echivalențelor temporale. Această observație a condiționat o încercare de interpretare a conotațiilor temporale în franceză și română conform modelului post-gricean al inferențelor direcționale. În cadrul mai larg al dezbaterilor privind conceptul de unitate de traducere, considerăm pertinentă studierea într-o abordare inferențială a modului în care interacționează informațiile lingvistice și contextul pentru a genera o unitate de sens.

**Cuvinte-cheie:** conotație temporală, informație conceptuală/procedurală, ipoteză contextuală, greșeală de traducere, Modelul Inferențelor Direcționale

**Résumé:** Les exercices de version où le français est la langue source témoignent d'une diversité importante dans le choix des équivalences temporelles. Puisque ladite diversité inclut non seulement des phénomènes de sélection paradigmatique, mais aussi des décalages et des transgressions, nous considérons justifiée une démarche qui prend en compte le concept d'erreur/faute de traduction. Le cadre théorique qui a servi d'outil pour l'interprétation de la temporalité, la pragmatique post-gricéenne, concourt également à l'adoption d'une telle optique. La communication humaine ne repose pas singulièrement sur des normes ou des conventions.

La faute ou l'erreur de traduction, la terminologie n'est pas unanime, intéresse aussi les investigations traductologiques. Qu'il s'agisse d'une perspective didactique ou d'une approche opérationnelle et scientifique, la faute de traduction anime les recherches grâce à son

potentiel de faire lumière sur des processus cognitifs et linguistiques dans le contexte du contact des langues.

Le Modèle des Inférences Directionnelles (MID), développé dans le cadre posé par la Théorie de la pertinence, représente une approche théorique qui a pour objectif de décrire les conditions dans lesquelles sont inférées les inférences en avant et en arrière lors de l'interprétation des énoncés. La notion d'inférence directionnelle, comprise comme dynamique temporelle, souligne une vision dynamique du modèle, dont le but n'est pas seulement de localiser l'état ou l'événement sur la ligne du temps, mais aussi de montrer s'il fait avancer ou régresser le temps.

Les inférences directionnelles en avant ou en arrière sont tirées sur la base de traits directionnels associés aux différentes informations (contenus conceptuels et procéduraux des prédicats, temps verbaux et connecteurs et hypothèses contextuelles). Un trait directionnel est une information sémantique minimale, portée par une expression linguistique, ou attribuée à une hypothèse contextuelle, qui participe à la construction de l'inférence directionnelle.

Appliqué à l'analyse de plusieurs exemples de version avec temporalité «erronée» ou divergente, le MID nous a permis d'étayer notre point de vue que l'étude des sujets liés à l'emploi des temps et de la temporalité dans la traduction doit se faire dans le plan syntagmatique avec inclusion des outils de conceptualisation et de modélisation théorique qui envisagent non seulement la dimension normative de la langue, mais aussi celle cognitive. La faute de traduction dans ce cas fonctionne comme un indicateur, une anomalie, qui renseigne sur des processus d'intérêt scientifique au niveau de l'interprétation du texte source et de la performance en langue cible, en tant que langue maternelle. Le MID sert dans ce contexte de principe organisateur qui permet de considérer les fautes de traduction non comme des occasions de sanction, mais comme des occasions de «déchiffrement» des raisons pourquoi même une traduction défectueuse, une équivalence incorrecte, a été jugée pertinente par le sujet locuteur. Le MID nous permet d'intégrer les fautes de traduction «temporelles», d'un degré de gravité variable, au tableau plus large de la façon dont la cognition humaine traite l'information linguistique et contextuelle, à

l'aide des mécanismes de compensation et de coordination dans l'environnement linguistique et cognitif.

Dans le cadre plus large des débats sur l'unité de traduction, une approche inférentielle du discours pourrait se traduire par la conception d'une (sous-)unité de traduction directionnelle, comme rapport entre le texte source et le texte cible dans leur effort de garder l'équilibre fragile entre les contraintes internes du système temporel et les contraintes externes de nature pragmatique.

**Mots-clés:** connotation temporelle, information conceptuelle/procéduurale, hypothèse contextuelle, faute de traduction, le Modèle des Inférences Directionnelles

**Abstract:** Students' translations with Romanian as a target language show a significant amount of variety in opting for a temporal equivalence. This observation led to an investigation of temporal connotations in French and Romanian from a pragmatics (The Directional Inference Model) and a translation perspective. In the larger context of the debate surrounding the concept of translation unit, we deem necessary to research the inferential process by which linguistic information interacts with context in order to generate meaning, thus formalizing a new type of unit/subunit.

**Keywords:** temporal connotation, conceptual/procedural information, contextual assumption, translation error, The Directional Inference Model

## Introducere

Vorbind despre varietatea echivalențelor temporale în textul-țintă în română este inevitabil să evocăm conceptul de „greșeală” de traducere. Deoarece varietatea respectivă include nu doar fenomene de selecție paradigmatică sau de decalaj, dar și de transgresare. Această abordare din perspectiva greșelii se justifică și prin cadrul teoretic în care plasăm interpretarea temporalității. Departate de a postula un locutor ideal drept obiect al cercetării, pragmatica post-griceană investighează comunicarea în pofida defecțiunilor constatate odată ce părăsim domeniul competenței pentru a intra în cel al performanței. În procesul comunicării, o bună parte a enunțurilor nu formează fraze gramatical corecte sau complete, din varii motive: oboseala sau neatenția locutorului; locutorul este indecis referitor

la ceea ce dorește să comunice, se corectează sau renunță în plin proces de formulare; locutorul nu posedă suficiente cunoștințe de limbă, inclusiv maternă (Zufferey, *Initiation à l'étude du sens* 105).

## Greșeala de traducere

Greșeala sau eroarea de traducere, terminologia nu este unanimă, devine un subiect de interes științific și în investigațiile traductologice. Fie că este vorba de o perspectivă didactică sau de una operațional-științifică, fenomenul greșelii în traducere începe să intereseze cercetătorii grație potențialului său de a face lumină asupra unui număr mare de procese cognitiv-lingvistice în contextul contactului dintre limbi. În context didactic, Michel Ballard observă importanța instrumentalizării greșelilor cu scopul de a iniția o abordare reflexivă a necesităților și, ulterior, a performanțelor cursanților înrolați într-un program de traducere (*Téléologie de la traduction universitaire* 51). Același autor susține că a venit momentul să depășim mecanismele tradiționale de sancționare a greșelilor, deoarece acestea nu fac decât să creeze un mediu traumatizant și chiar degradant pentru cursanți, într-o perioadă în care asistăm la o democratizare tot mai vastă a învățământului superior. Greșeala drept indicator de cunoaștere a limbii este o abordare prea restrictivă pentru ceva ce poate servi drept input pentru un proces reflexiv deosebit de prețios în dezvoltarea competenței de traducere (*Ibid.* 51-52).

Din aceste motive, în domeniul investigațiilor traductologice, se înregistrează tot mai multe tentative de a depăși clasificările cel puțin ambigue ale greșelilor de traducere, cu scopul de a transforma modelele triadice de tipul sens fals/sens contrar/nonsens într-un model performant (Dussart, *Faux sens, contresens, non-sens...* 118). Interesul acestor investigații este explicat de către Dussart, de exemplu, prin necesitatea de a plasa evaluarea traducerilor în dimensiunea sintagmatică, pentru sensul fals de exemplu, identificat de cele mai dese ori la nivel de cuvânt. În modelul elaborat de Dussart, subiectul care ne interesează, greșelile în exprimarea temporalității, poate fi cercetat prin prisma a doi parametri: coeziunea textului, limbă și stil. Dacă ne referim la primul parametru, greșeala vizează o restituire defectuoasă a jaloanelor temporale aflate într-o relație de corespondență în interiorul textului. Din grabă sau neatenție, traducătorii transformă aceste repere și fac să dispară aceste interconexiuni (*Ibid.* 117).

În ce privește normele de limbă și stil, notează Dussart, este vorba de o respectare strictă a regulilor gramaticale (*Ibid.* 118).

Înainte de a propune propria noastră viziune, elaborată în baza Modelului Inferențelor Direcționale (MID), vom prezenta și abordarea greșelilor de traducere în viziunea lui Jeanne Dancette, autoarea unui model semantic și propozițional pentru greșeala de sens în traducere. Cercetătoarea canadiană recurge și ea la triada clasică sens fals/sens contrar/nonsens, pe care o formalizează în baza teoriei macrostructurilor lui Kintsch și van Dijk, conform cărora înțelegerea se realizează și se manifestă inclusiv prin formarea unui șir coerent de propoziții, numit baza textului. Cititorul, respectiv, procesează un text ordonând conținutul în formă de propoziții ierarhizate (*La faute de sens en traduction* 90). Astfel, Dancette distinge două cauze ale greșelilor de traducere, o înțelegere lacunară a textului-sursă și cunoașterea insuficientă a limbii-țintă, disociind astfel forma și sensul. Este interesant de notat că deși autoarea se plasează într-un cadru semantic și preferă abordări logice, demersul propus este în mare parte semantico-pragmatic deoarece încorporează contextul drept element de definire a celui de-al doilea tip de sens, numit de Dancette „semnificație” (*Ibid.* 84). De asemenea, se face referință la termeni ca „deducție”, „ipoteză”, „inferență”, „cunoștințe extralingvistice” și chiar „pragmatică” pentru a ilustra erorile declanșate de operațiile cognitive lacunare, în opoziție cu greșelile datorate unui decodaj lingvistic defectuos.

Abordarea propusă de Dancette este valoroasă prin caracterul formal și prin opțiunile de modelizare și ierarhizare care permit identificarea nodurilor (propozițiilor) unde s-a produs greșeala și cum aceasta se poate repercuta în cascadă într-un pasaj întreg. De asemenea, această abordare depășește triada clasică în modul în care atribuie grade de gravitate nu în funcție de locul greșelii în triadă, dar în dependență de impactul acesteia asupra celorlalte noduri (propoziții). Totuși, considerăm prea comodă poziția autoarei care, deși impune modelului o distincție între sens literal (cunoștințele lingvistice) și sens cognitiv (interpretativ/performața receptorului), pledează în același timp pentru o complementaritate a celor două module (*Ibid.* 95).

## **Modelul Inferențelor Direcționale și „greșelile” de temporalitate**

După această primă incursiune în domeniul teoriilor și investigațiilor dedicate greșelilor de traducere și sensului/fidelității în traducere, în

general, putem presupune că subiectul care ne interesează, temporalitatea și conotațiile temporale, sunt explicabile fie recurgând la codul limbii, fie la fenomene de coeziune. Să observăm următoarele segmente de text și traducerile propuse de cursanți:

(1) *Les fourmis noires se portèrent alors chez les termites rouges, leur livrèrent bataille, en exterminèrent et transportèrent les cadavres dans leur demeure* (Legendă africană „Furnicile și termitel”).

(1a) *Furnicile negre s-au dus atunci la termitel roșii, le-au declarat război, le-au exterminat și le-au transportat pe teritoriul lor.*

(1b) *Atunci furnicile negre se năpustise termitel roșii, declarându-le război și exterminând și ducând cadavrele în locuința lor.*

(1c) *Furnicile negre au mers către cele roșii, declarându-le război, ucigând și transportând cadavrele lor în casele lor.*

(1d) *Atunci furnicile negre au plecat la furnicile roșii pentru a lupta cu ele, omorându-le și transportând cadavrele în casa lor.*

În cele ce urmează, vom face abstracție de celelalte tipuri de greșeli ce pot fi depistate în versiunile de mai sus și ne vom concentra asupra modului în care este transpusă temporalitatea în raport cu textul-sursă. Observăm că în fraza-sursă *passé simple* este utilizat uniform pentru a exprima toate acțiunile. Această utilizare este conformă valorilor temporale și aspectuale ale *passé simple*, și anume ca timp al narațiunii, conectat la momentul prezent doar prin intermediul memoriei (Wagner, *Grammaire du français moderne et classique* 371). Din moment ce perfectul simplu are aceleași valori de timp al ficțiunii ca și *passé simple*, putem considera versiunile *1b*, *1c* și *1d* drept greșite, iar versiunea *1a* drept o alegere la limită, deoarece norma recomandă perfectul simplu drept o soluție mai clară pentru a face să progreseze timpul în succesiuni de verbe care exprimă evenimente (Dragomirescu, *Verbul și grupul verbal* 253)? În opinia noastră, interesul acestei întrebări nu este într-un răspuns afirmativ/negativ (care va depinde de altfel de numeroși parametri, poziții teoretice etc.), ci în perspectiva pe care o deschide, aceea de a ne întreba cum se explică alegerile operate de cursanți pentru a exprima temporalitatea și conotațiile acesteia (succesiune, cauză, interval). Răspunsul la această întrebare, mai largă, îl găsim, în opinia noastră, în Modelul Inferențelor Direcționale (MID), elaborat în cadrul Teoriei Pertinenței.

În cele ce urmează, vom prezenta în linii generale principiile MID și cum acestea ar putea explica versiunile de mai sus, dar și alte exemple de neconcordanță identificate în traduceri de cursanților.

MID reprezintă o abordare teoretică care își propune să descrie condițiile în care sunt generate inferențele *înainte* și *înapoi* în procesul de interpretare a enunțurilor. Modelul a fost elaborat în urma activității Grupului de cercetare privind referința temporală în cadrul Universității din Geneva. Noțiunea de inferență direcțională, înțeleasă drept dinamică temporală (*Le Modèle des Inférences Directionnelles* 58), indică demersul dinamic al modelului care își propune nu doar să localizeze evenimentul pe axa temporală, dar și să arate dacă acesta face timpul să progreseze sau să regreseze.

MID distinge astfel două tipuri de relații temporale pertinente între evenimente:

1. Ordinea evenimentelor este paralelă discursului. Ceea ce pentru evenimentele legate cauzal (conotație cauzală) înseamnă o ordine cauză-consecință. În acest caz, vorbim despre inferență înainte.
2. Ordinea evenimentelor este inversă ordinii discursului. O ordine consecință-cauză pentru evenimentele legate cauzal. În acest caz, vorbim despre inferență înapoi.

Inferențele înainte sau înapoi sunt rezultatul trăsăturilor direcționale obținute în urma combinării informațiilor lingvistice (conținuturi conceptuale și procedurale ale predicatelor, timpuri verbale și conectori) cu ipotezele contextuale. O trăsătură direcțională este o informație semantică minimală, posedată de o expresie lingvistică, sau atribuită unei ipoteze contextuale, care participă la construirea inferenței direcționale (*Ibid.* 69).

Mai exact, o trăsătură direcțională este asociată unei informații conceptuale sau/și informații procedurale<sup>1</sup>. Rolul ipotezelor contextuale, sau mai larg, al contextului consistă în a confirma sau infirma trăsătura direcțională implicată de informația lingvistică.

Trăsăturile direcționale aparțin predicatelor, timpurilor verbale și conectorilor. Direcțiile asociate acestor elemente pot fi convergente sau divergente. Atunci când trăsăturile predicatului și ale timpului implică o citire înapoi iar trăsătura conectorului o citire înainte, care dintre direcții va fi unificată și validată de ipoteza contextuală? Pentru a răspunde la această întrebare, MID face o distincție între trăsături slabe și puternice și stabilește o ierarhie a informațiilor în calcularea dinamicii temporale. Trăsăturile puternice sunt cele care stabilesc direcția timpului. Un șir de trăsături slabe nu este suficient pentru a da o direcție timpului. Atunci când există divergență între trăsăturile puternice lingvistice și ipotezele contextuale, acestea din urmă câștigă mereu. Faptul că trăsăturile posedate de informația conceptuală sunt slabe, în opoziție cu trăsăturile puternice ale ipotezelor contextuale, se justifică prin faptul că trăsăturile slabe indică o direcție potențială, în timp ce trăsăturile puternice – o direcție actuală.

Informația conceptuală care se conține în predicate este purtătoare de trăsături slabe. În ce privește informația procedurală a timpurilor verbale și a conectorilor, trăsăturile de timp sunt slabe, în timp ce cele asociate conectorilor sunt puternice.

Aceste specificări de forță sunt sistematizate în cadrul modelului într-o ierarhie a informațiilor și a trăsăturilor care le sunt asociate (*Ibid.* 65).

1. Informațiile contextuale sunt mai puternice decât informațiile lingvistice.

---

1. Opoziția informație conceptuală/informație procedurală a fost formulată de Diane Blakemoore în lucrarea din 1987 *Semantic Constraints on Relevance*. Această distincție este o reinterpretare în termeni cognitivi și pragmatici a unei distincții pe larg admise de teoriile lingvistice moderne între categorii lingvistice lexicale și gramaticale. Justificarea cognitivă a acestei opoziții, formulată în cadrul Teoriei Pertinenței de către Sperber și Wilson, reiese din faptul că decodajul lingvistic servește drept input fazei inferențiale a înțelegerii. Aceasta implică construirea și manipularea reprezentărilor conceptuale. Astfel, un enunț codează două tipuri de informație de bază: informații despre reprezentările ce trebuie manipulate și informații despre modul în care trebuie manipulate reprezentările (constrângeri asupra procedurilor inferențiale). Conceptele procedurale favorizează astfel accesarea și evaluarea reprezentărilor mintale și permit să se accedă la referentul lor.



2. Informația procedurală este mai puternică decât informația conceptuală.
3. Informația procedurală propozițională este mai puternică decât informația procedurală morfologică.
4. Trăsătura puternică domină trăsătura slabă.
5. Trăsătura(ile) slabă(e) trebuie să fie confirmată de o trăsătură puternică.

Un ultim punct ce trebuie precizat referitor la MID este conceptul de context și ipoteză conceptuală în cadrul Teoriei Pertinenței (TP), MID fiind o specificare a acesteia. Contextul este definit în cadrul TP drept o parte a mediului cognitiv mutual, construit enunț cu enunț, în mod dinamic (Sperber, *Relevance Theory* 607-632). O ipoteză contextuală este o premisă accesibilă în mediul cognitiv în baza căreia este trasă, în combinație cu enunțul, o concluzie implicită (Moeschler, *Lordre temporel dans le discours: le modèle des inférences directionnelles* 5).

Înainte de a reveni nemijlocit la exemplele de traducere de mai sus, mai facem o precizare privind valoarea gerunziului în limba română. Astfel, conform *Gramaticii de bază a limbii române*, gerunziul<sup>2</sup>, este cel mai „verbal” dintre formele non-finite, deoarece poate construi relații semantice similare coordonării copulative, fiind numit în acest caz gerunziu „coordonat”. Astfel, în exemplele cu gerunziu *1b-1d*, relația semantică între predicătele respective și formele gerunziale nu este de subordonare, ci de succesiune a evenimentelor. Interpretate în cheia MID, versiunile *1b-1d* sunt temporal coerente, deoarece toate trăsăturile, de la toate nivelurile ierarhiei converg spre o lectură înainte. Principiul analizei direcționale, constă în a calcula direcția temporală a fiecărui enunț și de a combina aceste direcții unele cu altele. Astfel, pentru *1b*, formei \**năpustise* nu i se poate atribui o trăsătură direcțională deoarece ea nu poate fi identificată cu o formă verbală existentă. Din același motiv, formele de gerunziu, coordonate, inclusiv la nivel de trăsături, cu trăsăturile timpului purtat de predicate, sunt vide de trăsături direcționale. Predicatele, la rândul lor (*năpusti/declara război/extermina/duce*), nu se supun unei reguli cauzale și, prin urmare, tot nu determină o trăsătură direcțională. Unica trăsătură inferabilă este trăsătura puternică *înainte* asociată conectorului *și*. Pentru ca această trăsătură să fie

---

2. În raport cu tradiția gramaticală, infinitivul, supinul, participiul și gerunziul sunt separate de categoria modului, deoarece nu posedă vreo semnificație modală. Conform noii terminologii, ele sunt numite forme verbale non-finite (Dragomirescu, *op. cit.* 286).

activată, ea trebuie validată de o ipoteză contextuală cu aceeași direcție. Chiar dacă predicatelor nu exprimă cauzal o direcție *înainte*, acestea nici nu o blochează. Acest fapt presupune că o ipoteza contextuală *înainte* poate fi construită, aceasta confirmând trăsătura puternică a conectorului. Prin urmare, *Ib* va avea o lectură paralelă discursului, în pofida utilizării formei defectuoase *\*năpustise*, care nu poate fi interpretată temporal sau direcțional. În cazul versiunilor *Ic* și *Id*, poate fi aplicată aceeași procedură de inferare a direcției, cu o singură excepție. În ambele cazuri, perfectului compus (*au mers*, *au plecat*) i se poate atribui o trăsătură slabă *înainte*, aceasta fiind confirmată ulterior de trăsăturile puternice *înainte* ale conectorului și ipotezei contextuale.

În versiunea *Ia*, asistăm la o interpretare similară. Timpurile verbale sunt purtătoare ale unei lecturi slabe *înainte*, chiar dacă informația procedurală a perfectului compus este mai slabă în comparație cu cea a unui perfect simplu. Informația conceptuală a predicatelor, combinată cu cea procedurală a conectorului *și*, este suficientă pentru a construi o inferență coerentă cu ipoteza contextuală care atribuie enunțului o direcție *înainte*.

Recunoaștem că versiunile *Ia-Id* au prezentat mai mult un interes teoretic, de ilustrare a modului în care funcționează MID într-o situație quasi ideală, cu mici abateri de la predicțiile modelului pentru franceză, dar care se explică pe materialul limbii române și permit o extindere a modelului.

Versiuni ca următoarea sunt mult mai problematice:

(2) *Téré coupa de la paille qu'il fit sécher au soleil. Trois jours après, quand il voulut la ramasser, il fut mordu à la main droite par un gros termite rouge. Son sang gicla, abîma les ailes d'un papillon qui s'envolait. Les oiseaux en voyant cette tâche de sang sur les ailes du papillon crièrent. Leurs cris alertèrent le singe blanc qui, affolé, se mit à courir et détacha dans sa fuite un gros fruit sauvage. Ce fruit sauvage tomba sur le dos d'un éléphant qui en se sauvant piétina une tortue.*

(2a) *Tere tăiase paiele, pe care le uscuse la soare. Trei zile mai târziu, când vruse să le adune, el fusese mușcat la mâna dreaptă de o termită roșie mare. Sângele îi țîșnea și stropise aripile unui fluture care zbura. Păsările văzând această pată de sânge pe aripile fluturelui începuse a ciripi speriate. Ciripitul alertase gorila albă care, înspăimântată, începuse a fugi și în fuga ei desprinse un fructe sălbatic mare. Acest fruct sălbatic căzuse pe spatele unui elefant, care salvându-se a călcat o broască țestoasă.*

Această secvență merită interesul nostru deoarece ea demonstrează elocvent în ce măsură greșelile de traducere sunt simptomatice pentru procese mult mai profunde, legate atât de competența în limba-sursă, cât și de performanța în limba-țintă. Dacă ne referim la o simplă perspectivă de evaluare, în secvența dată, sensul fals<sup>3</sup> explică formele de mai-mult-ca-perfect și solecismele de persoană. Originea acestor sensuri falsuri ne poate fi sugerată de statutul mai-mult-ca-perfectului în limba română de timp achiziționat într-un cadru formal și rezervat limbii literare. Nu negăm în niciun caz relevanța acestor observații, dar credem că ele pot declanșa investigații mai largi. Și anume privind statutul trăsăturilor temporale în limba română în termeni de forță, în primul rând, și în general de direcționalitate, în sensul în care MID atribuie o trăsătură *înainte* pentru *passé simple* și o trăsătură *înapoi* pentru *plus-que-parfait*. De asemenea, astfel de investigații pot fi reunite într-o optică traductologică în cadrul conceptului de unitate de traducere, dacă postulăm că temporalitatea/direcționalitatea discursului poate constitui o unitate în sine, de natură procedurală. Acest tip de unitate, sau subunitate, ar putea îngloba raportul dintre textul-sursă și textul-țintă în efortul lor de a păstra un echilibru între constrângerile interne sistemului temporal și cele externe, de natură pragmatică. Aceeași abordare s-ar putea aplica în definirea unei unități de pre-traducere, purtătoare a trăsăturilor inferate compozițional și reunite într-o direcționalitate dominantă, care trebuie exprimată în limba-țintă prin mijloace nu neapărat echivalente la nivel de sistem lingvistic, dar mai degrabă la nivel de sistem inferațional.

## Concluzii

Tratarea subiectelor legate de timp și temporalitate în traducere trebuie să se realizeze, în opinia noastră, în planul sintagmatic cu încorporarea acelor instrumente de conceptualizare și modelare teoretică care includ nu doar dimensiunea normativă, ci și pe cea cognitivă a comunicării umane, chiar cu un accent sporit asupra acesteia din urmă. Greșeala de traducere, în acest sens, funcționează asemenea unui indicator, o anomalie care sugerează procese de interes științific la nivel de interpretare a textului-sursă, cât și de performanță în limba-țintă, considerată maternă. MID în acest context introduce un principiu organizator care permite abordarea greșelilor nu

---

3. În definiția lui Ladmiral, o problemă de exprimare în limba maternă (Ladmiral, *Sourciers et ciblistes* 62).

drept ocazii de sancționare, ci de „descifrare” a motivelor de ce chiar și o traducere defectuoasă, o echivalență greșită, a fost considerată pertinentă de către subiectul locutor. MID ne permite să includem greșeala de traducere temporală, de diferit grad de severitate, în tabloul mai larg al modului în care cogniția umană procesează informația lingvistică și contextuală, prin mecanisme de compensare și coordonare la nivelul materialului limbii și la nivelul reperelor din mediul cognitiv accesibil.

## Bibliografie

- Ballard, Michel, «Téléologie de la traduction universitaire», in *Meta*, n° 50, 2005, p. 49-59.
- Blakemore, Diane, *Semantic Constraints on Relevance*, Oxford, Basil Blackwell, 1987.
- Dancette, Jeanne, «Modèles sémantique et propositionnel de l'analyse de la fidélité en traduction», in *Meta*, n° 3, 1992, p. 440-449.
- Dancette, Jeanne, «La faute de sens en traduction», in *TTR: traduction, terminologie, rédaction*, n° 2, 1989, p. 83-102.
- Dragomirescu, Adina et al., „Verbul și grupul verbal (GV)”, in *Gramatica de bază a limbii române*, Gabriela Dindelegan (dir), București, Univers Enciclopedic Gold, 2016, p. 230-298.
- Dussart, André, «Faux sens, contresens, non-sens... un faux débat?», in *Meta*, n° 50, 2005, p. 107-119.
- Ladmiral, Jean-René, «Sourciers et ciblistes», in *Revue d'esthétique*, 1986, n° 12, p. 33-42.
- Moeschler, Jacques, «Le Modèle des Inférences Directionnelles», in *Cahiers de linguistique française*, n° 22, 2000, p. 57-100.
- Moeschler, Jacques, «L'ordre temporel dans le discours: le modèle des inférences directionnelles», in *Cahiers Chronos* n° 6, 2000, p. 1-11.
- Wagner, Robert, Pinchon, Jacqueline, *Grammaire du français moderne et classique*, Paris, Hachette, 1991.
- Wilson, Deirdre, Sperber, Dan, «Relevance Theory», in *The Handbook of Pragmatics*, Laurence Horn, Gregory Ward (dir.), Oxford, Blackwell, 2004, p. 607-632.
- Zufferey, Sandrine, Moeschler, Jacques, *Initiation à l'étude du sens*, Auxerre, Sciences Humaines Editions, 2012.
- «Fourmis et termites», Contes africains [http://www.contesafricains.com/article.php?id\\_article=26](http://www.contesafricains.com/article.php?id_article=26) (accesat pe 04 februarie 2019).